

25.05.2011

Galeria Wystaw Czasowych. Wystawa czynna: 20.05.2011 – 30.06.2011
Zakony rycerskie. Historia i współczesność.

---

autor: Barbara Pochopień

Galeria Wystaw Czasowych. Wystawa czynna: 20.05.2011 – 30.06.2011 Zakony rycerskie.
Historia i współczesność. Wystawa towarzysząca konferencji odbywającej się w Wyższej Szkole
Administracji w Bielsku-Białej.

W 1096 roku rozpoczął się w historii okres wypraw krzyżowych, w wyniku których stopniowej modyfikacji zaczęła ulegać mentalność świata Zachodu. Jednym z elementów tej mentalności, mocno zakorzenionej w ówczesnej religijności było pojawienie się w Europie Zachodniej zakonów, wywodzących się z tradycji monastycznej, a łączących elementy kształtującej się wówczas dopiero rycerskości.

Już w 1119 roku pojawił się w Jerozolimie pierwszy zakon rycerski, za który uważa się Ubogich Rycerzy Chrystusa Świątyni Jerozolimskiej, zwanych powszechnie templariuszami. Później pojawiały się inne zakony, niekoniecznie odwołujące się do tradycji templariuszowskiej.

Chodzi w szczególności o Zakon Rycerzy Św. Jana, którego członkowie zwani byli joannitami, a także inne zakony rycerskie, w szczególności Zakon Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego zwany Zakonem Krzyżackim. Na całym świecie, w różnych okresach czasu, powołano do istnienia około 40 zakonów rycerskich. Odwoływały się one do tradycji chrześcijańskiej, choć niekoniecznie katolickiej, a także do działalności bądź to militarnej, bądź szpitalnej lub charytatywnej.

Na wystawie przedstawiona została ogólna charakterystyka kilkunastu najważniejszych zakonów rycerskich oraz rys historyczny kształtowania się idei zakonno-rycerskiej. Okazuje się, że ideologia tworzenia bractw (niekoniecznie jeszcze zakonów) o charakterze rycerskim i szpitalnym trwała od III w., a bynajmniej nie zakończyła się w średniowieczu. Trudno też o prostą klasyfikację i typologię zakonów nazywanych rycerskimi. Występują owszem podobieństwa, ale i liczne są przypadki sporych różnic - chociażby przy powoływaniu do zakonu, jego funkcjonowaniu i kryteriach działalności.

Zaryzykować można też stwierdzenie, iż nie wszystkie spełniały odpowiednie kryteria. Na osobne potraktowanie zasługuje pojawienie się orderów honorowych, które wyrastając z tradycji rycerstwa zakonnego z samymi zakonami tak naprawdę niewiele mają wspólnego.

Prezentowana wystawa jest wynikiem prac, poszukiwań badawczych i zainteresowań osób z różnych kręgów działalności zawodowej, których łączy idea zakonów rycerskich i tradycja etosu rycerskiego. To oni przekazali w większości swoje zbiory na wystawę. Znalazły się na niej artefakty związane z działalnością krzyżowców w Ziemi Świętej, w Prusach oraz w Polsce (w Miechowie, Rurce, Chwarszczanach). Przedstawiony został strój zakonny, wspomniane miejsca walki - w tym urny z ziemią zabraną z miejsc największych klęsk, jak i triumfów rycerstwa zakonnego. Zaprezentowano system monetarny, zabytki malarstwa, rysunku, rzeźby oraz tzw. sztuka użytkowa.

Ogromną większość zbiorów przekazało na wystawę Stowarzyszenie „Szlak templariuszy”, działające nie tylko na niwie popularyzatorskiej, ale i naukowej (w skład stowarzyszenia wchodzi historycy, archeolodzy, historycy sztuki, historycy prawa, a przede wszystkim pasjonaci, których wiedza merytoryczna w niczym nie ustępuje wiedzy znawców problematyki zakonno-rycerskiej).

Ekspozycje pochodzą w ogromnej większości ze zbiorów prywatnych. Czas pokaże, czy owe rozproszone dzieła znajdą swoje miejsce w powstającym muzeum zakonu templariuszy w Chwarszczanach, czy projektowanym muzeum wypraw krzyżowych w Miechowie. Zorganizowanie wystawy było możliwe dzięki działalności placówek naukowych (Uniwersytet Jagielloński, Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej, wspomniane Stowarzyszenie „Szlak Templariuszy”) i kulturalno-naukowych jak Muzeum w Bielsku- Białej gdzie wystawa trwać będzie przez dwa miesiące.